

O „prawdach” w czasach postprawdy

Perspektywa komunikologiczna

Eliza Grzelak

O „prawdach” w czasach postprawdy

Perspektywa komunikologiczna

Poznań 2019

Projekt okładki:
Wydawnictwo Rys

Recenzja:
prof. dr hab. Bogdan Walczak

Redakcja:
Agnieszka Krygier-Łączkowska

Copyright by:
Eliza Grzelak and Wydawnictwo Rys

Wydanie I
Poznań 2019

ISBN 978-83-65483-75-1

Wydanie:

Wydawnictwo Rys
Dąbrówka, ul. Kolejowa 41
62-070 Dopiewo
tel. 600 44 55 80
e-mail: rysstudio@o2.pl
www.wydawnictworys.com

Spis treści

Wprowadzenie	9
1 Przedmiot i zakres badań	11
1.1. Determinizm technologiczny relacji interpersonalnych.....	13
1.2. Rezygnacja z prawdy – konsekwencja determinizmu technologicznego.....	18
1.3. Wielość prawd.....	20
1.4. Prawda, kłamstwo, postprawda – struktura przekazu	21
2. Problematyka i cel badań.....	23
3. Metody badań	24
4. Stan badań.....	29
Rozważania	35
1. Od prawdy do postprawdy	37
1.1. Prawda.....	37
1.1.1. Definicje prawdy.....	37
1.1.2. Leksem „prawda”	40
1.1.3. Prawda a prawdomówność.....	44
1.2. Kłamstwo	47
1.2.1. Strategia kłamstwa	47
1.2.2. Leksem „kłamstwo”.....	49
1.3. Granice między prawdą a kłamstwem.....	51
1.3.1. Weryfikowalność zgodności przekazu ze stanem faktycznym	51
1.3.2. Niedopowiedzenie, dwuznaczność	57
1.3.3. Przemilczenie	66
1.4. Postprawda	68
1.4.1. Geneza pojęcia „postprawda”	68
1.4.2. Postprawda a kłamstwo.....	69
Konkluzja	72
2. Relatywizacja prawdy	77
2.1. Białe kłamstwo	77
2.2. Przywilej terapeutyczny	80
2.3. Kłamstwa zgodne z prawem	89
2.4. Kłamstwo konieczne w Kościele	92
Konkluzja	98

3.	Między pozorem a prawdą	103
3.1.	Ironia – interdyscyplinarna perspektywa badań	103
3.2.	Ironia, autoironia, sarkazm – dotychczasowe próby definiowania ..	105
3.3.	Antynomia dyskursu ironicznego – stopień jawności przekazu ..	107
3.4.	Ironia, autoironia, sarkazm – gra interpretacyjna	109
3.5.	Gra między pozorem a prawdą w przestrzeni wirtualnej	115
	Konkluzja	121
4.	Kreacje prawd	125
4.1.	Prawda magiczna – kreacja prawdy w reklamie	125
4.1.1.	Przeobrażenia funkcjonalne reklam – od tekstu informacyjnego do przekazu magicznego.....	126
4.1.2.	Techniki przekonywania we współczesnej reklamie – prawda (naukowa) na usługach magii.....	130
	Konkluzja	144
4.2.	Prawda użyteczna – kreacja prawdy w polskim dyskursie parlamentarnym	145
4.2.1.	Pojęcia „polityka”, „polityk” – perspektywa aksjologiczna...	145
4.2.2.	Inicjowanie prawd politycznych	158
4.2.3.	Wielość prawd politycznych	162
	Konkluzja	190
4.3.	Prawda oczywista (dogmatyczna) – kreacja prawdy w nieoficjalnej debacie elektronicznej	192
4.3.1.	Web 2 a prawda.....	192
4.3.2.	Prawda a przekonania uczestników debaty.....	194
4.3.3.	Prawda a oczekiwania i emocje uczestników debaty.....	197
4.3.4.	Prawda a oczywistość w debacie elektronicznej.....	206
4.3.5.	Łańcuch prawd w przekazie elektronicznym.....	209
	Konkluzja	210
4.4.	Prawda emocjonalna – kreacja prawdy wspólnotowej.....	210
4.4.1.	Mity założycielskie – źródło prawdy emocjonalnej.....	211
4.4.2.	Dialog pokoleniowy w spolaryzowanych wspólnotach – dziedziczenie emocjonalnych prawd plemiennych.....	223
4.4.3.	Aksjologiczne identyfikatory wspólnotowe	236
4.4.4.	Od prawdy „lajt” do prawdy „hard”	247
	Konkluzja	254
5.	Poszukiwanie prawdy dowiedzionej	259
5.1.	Przełom aksjologiczny	259
5.2.	Prawda, prawdomówność, fałsz, kłamstwo – z perspektywy badań naukowych	260
5.3.	Prawda – cel nauki	262

5.4. Koncepcje prawdy a naukowe dochodzenie do prawdy	263
5.5. Drogowskazy na drodze do naukowej prawdy.....	270
5.6. Subiektywne bariery, utrudniające dotarcie do prawdy naukowej....	271
5.7. Obiektywne bariery, utrudniające dotarcie do prawdy naukowej...	277
5.8. Prawda naukowa w debacie zewnętrznej	279
Konkluzja	283
Podsumowanie	285
Summary	299
Spis cytowanych prac	309
Literatura przedmiotowa	309
Słowniki	309
Encyklopedie	309
Monografie i artykuły	309
Omówienia publicystyczne	319
Literatura podmiotowa – źródła	319